

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Informatikai Kar

Alkalmazott modul: Programozás

8. előadás

Strukturált programozás: dinamikus memóriakezelés

Giachetta Roberto

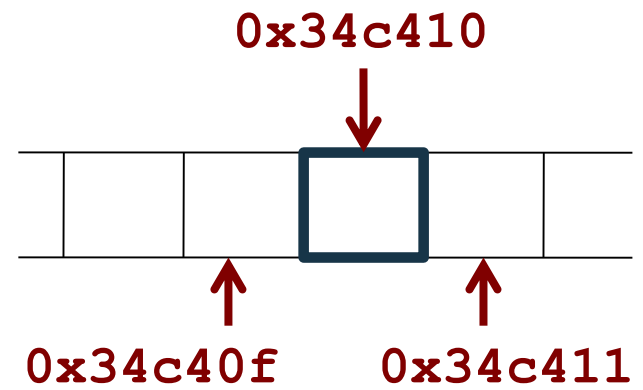
`groberto@inf.elte.hu`

<http://people.inf.elte.hu/groberto>

Dinamikus memóriakezelés

Memóriaszegmensek

- Az operációs rendszer minden futó program számára fenntart egy területet a memóriából, ezt nevezzük *memóriaszegmensnek*
 - minden program a saját szegmensében dolgozik, a szegmens mérete változhat futás közben
 - minden szegmensbeli memóriahely (bájt) rendelkezik egy sorszámmal, ez a *szegmensbeli memóriacíme*, amelyen keresztül elérhető a programban
- A memória(szegmens) tekinthető egy vektornak, a memóriacím pedig annak egy indexe (általában hexadecimálisan adjuk meg, pl. **0x34c410**)

Dinamikus memóriakezelés

Memóriacím lekérdezése

- Minden változó rendelkezik memóriacímmel
 - ezt C++-ban hasonlóan kezelhetjük, mint magát a változót
 - mivel a változó típusától függően több bájton is tárolódhat, mindig csak az első bájt címét kapjuk vissza
- Egy változó memóriacímét az `&` operátorral kérdezhetjük le, ez a *referenciaoperátor*, `<változónév>` a változó első bájtjának memóriabeli címe
- Pl.:

```
int i = 128;  
cout << i << " " << &i;  
// lehetséges eredmény: 128 0x22ff6c
```

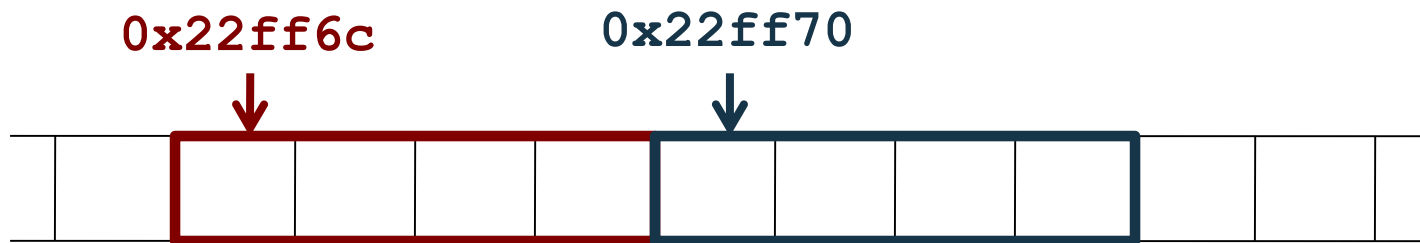
Dinamikus memóriakezelés

Műveletek memóriacímekkel

- Lehetőségünk van a memóriában történő „ugrásra”
 - a memóriacímet számként kezelhetjük, növelhetjük, illetve csökkenthetjük (a +, -, ++, -- operátorokkal)
 - azonban egy egyszeri növelés esetén a címérték nem eggyel fog nőni, hanem a következő változó címét adja vissza

• Pl.:

```
cout << i << " " << &i << " " << &i+1;  
// lehetséges eredmény: 128 0x22ff6c 0x22ff70
```


Dinamikus memóriakezelés

Referencia változók

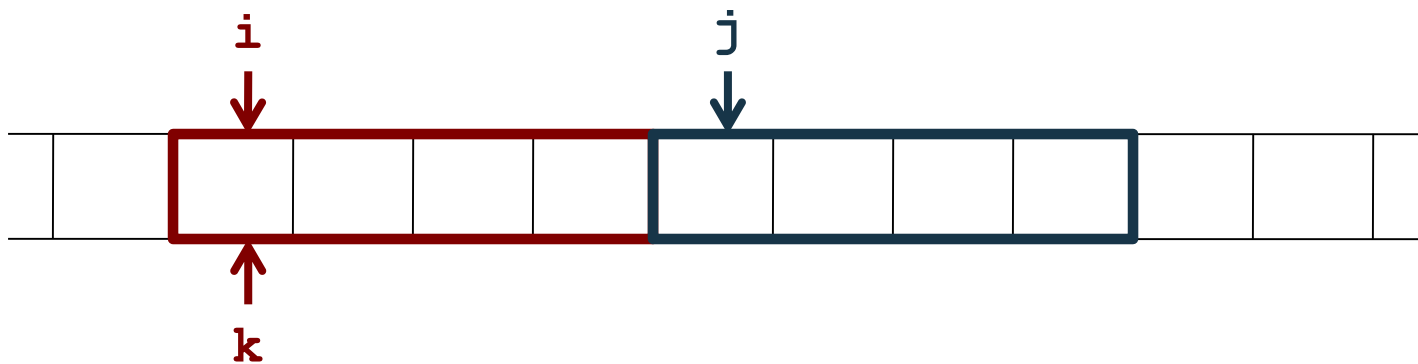
- A *referencia változók* (vagy *álnevek*) olyan változók, amelyek nem a változók értékét, hanem memóriacímüket másolják át, így ugyanarra a területre mutatnak a memóriában

- Pl.:

```
int i = 128;
```

```
int j = i; // egyszerű változó
```

```
int& k = i; // referencia változó
```


Dinamikus memóriakezelés

Mutatók deklarálása

- Egy még speciálisabb változótípus a *mutató* (*pointer*), amely memóriacímet tárol értéként
 - mutató létrehozásával egy új adatot viszünk a memóriába, amely másik adat memóriacímét tartalmazza
 - általánosabb célú, mint a referencia
- A mutató létrehozásakor meg kell adnunk, milyen típusú változó címét fogja eltárolni
 - egy típushoz a hozzá tartozó mutató típus a `<típusnév>*`
 - mutató létrehozása: `<típus> *<mutatónév>;`
 - pl.: `int* ip; // egy int-re mutató pointer`

Dinamikus memóriakezelés

Mutatók használata

- A mutatók hasonlóan viselkednek, mint más változóink
 - értéket adhatunk nekik, élettartammal rendelkeznek
 - az értéküket lehet növelni, csökkenteni (+, -, ++, --), ekkor a megfelelő memóriacímbebeli objektumra ugranak
 - mutatókat nem csak változókra, hanem tömbökre és alprogramokra állíthatunk
 - a referenciaváltozókkal ellentétben nem kell nekik adni kezdőértéket
- A mutató mérete rögzített minden típusra, 32 bites architektúrában 4 byte (emiat csak 4GB memória címezhető meg), 64 bites architektúrában 8 byte

Dinamikus memóriakezelés

Mutatók használata

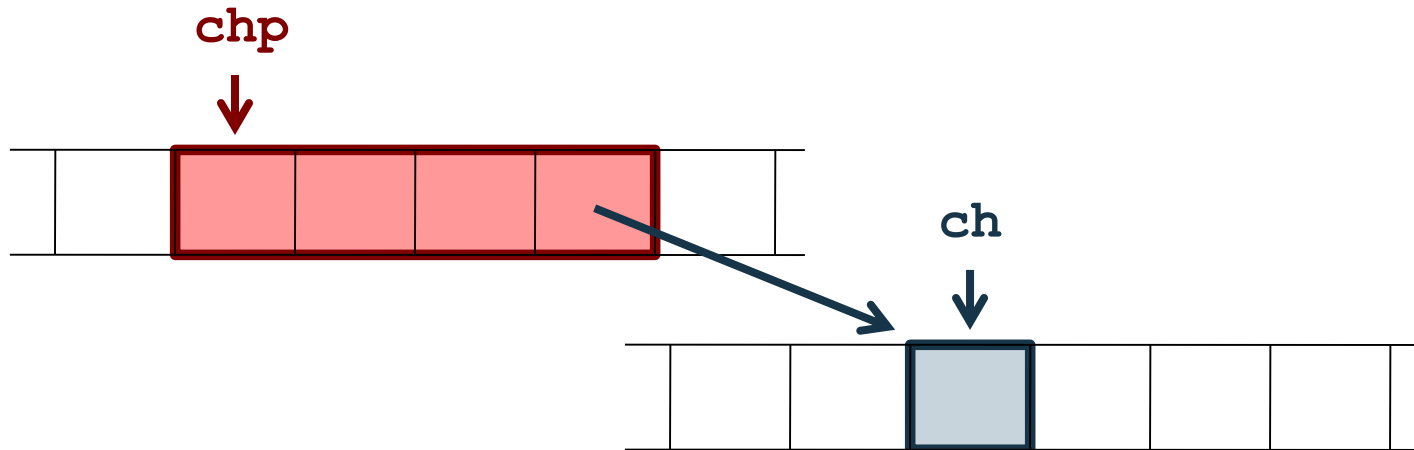
- Mutató értékadására használhatjuk a referencia operátort, így ráállíthatjuk egy már létező változó memóriacímére, pl.:

```
char ch = 'a';
```

```
char *chp = &ch;
```

```
// lekérdezzük ch memóriacímét, amit értékül
```

```
// adunk chp mutatónak, innentől rámutat
```


Dinamikus memóriakezelés

Mutatók lekérdezése

- Amikor mutatók értékét kezeljük, akkor egy memóriacímet kapunk, amennyiben az általa mutatott változó értékére vagyunk kíváncsiak, akkor használnunk kell a * operátort, pl.:

```
char ch = 'a', *chp = &ch;
    // deklarálnunk egy karakter változót és egy
    // mutatót
cout << chp;
    // lekérdezzük a chp tartalmát, azaz ch címét
    // tehát az eredmény a memóriacím
cout << *chp;
    // lekérdezzük a chp által mutatott változó
    // tartalmát, az eredmény 'a' lesz
cout << &chp;
    // lekérdezzük a chp mutató címét
```

Dinamikus memóriakezelés

Biztonságos használat

- Mutatók használata veszélyes lehet, ha olyan mutatóra hivatkozunk, amely nem mutat megfelelő helyre (pl. nem adtunk neki értéket, vagy amit adtunk, már megsemmisült), ekkor *szegmenshibát* kapunk (futási időben)
- Célszerű a mutatónak létrehozáskor a nulla (**NULL**, 0) értéket adni, mert így utólag ellenőrizhető lesz
 - pl.:

```
int *ip = NULL; // vagy int *ip = 0;
...
if (ip) {
    /* ez az ág akkor hajtódik végre, ha ip
       nullától különböző értéket tárol */
}
```

Dinamikus memóriakezelés

Mutató, mint bejáró

- A mutatókat ráállíthatjuk tömbre is (pontosabban az első elemére), illetve használhatjuk tömbök bejárására is, így nem csupán indexeléssel férhetünk hozzá az adatokhoz

- pl.:

```
int array[10];  
for (int* p = array; p != array + 10; p++)  
    // mutató használata indexelés helyett,  
    // ugyanúgy 10 lépést teszünk meg  
    cin >> *p; // tömb eleminek feltöltése
```

```
// ugyanez rövidebben:
```

```
int array[10], *p = array;  
while (p != array + 10) cin >> *p++;
```

Dinamikus memóriakezelés

Memórafoglalási lehetőségek

- Memóriahelyeket két módon foglalhatunk le (allokálhatunk):
 - *automatikusan*: változó létrehozásakor lefoglalódik hozzá egy memóriahely is, ezt nem befolyásolhatjuk
 - *manuálisan (dinamikusán)*: lehetőségünk van explicit megadni a kódban, hogy lefoglalunk egy a memóriahelyet
 - ehhez a **new** operátort használjuk, és meg kell adnunk a típust is, pl. **new double** ;
 - a létrehozás visszaad egy memóriacímet, amelyen a változó elhelyezkedik
- A lefoglalással visszacapott memóriacímet megkaphatja egy mutató, pl.: **int *ip = new int** ;

Dinamikus memóriakezelés

Memórafoglalási lehetőségek

- szétválaszthatjuk a mutató deklarációját a hozzá tartozó memóriaterület lefoglalásától, pl.:
`int *ip; // ekkor i még csak egy mutató`
`ip = new int; // új memóriaterület a mutatónak`
- két hely kerül lefoglalásra a memóriában, egy a mutatónak, egy az értéknek
- egy mutató számára többször is lefoglalhatunk helyet, pl.:
`int *ip = new int;`
`ip = new int; ip = new int;`
- új memóriaterület foglalásakor a régi memóriaterület is bent marad a szegmensben, viszont a mutatón keresztül már nem lesz elérhető (de memóriaműveletekkel igen)

Dinamikus memóriakezelés

Memóriaterületek

- A programok a használat szempontjából három memóriaterületet különböztetnek meg:
 - *globális terület (global)*: konstansok és globális változók, amelyek a program futása során mindig jelen vannak
 - *verem (stack)*: a lokális változók, amelyeket automatikusan hoztunk létre
 - működésében olyan, mint egy verem, mert mindig az utolsó blokkban létrehozott változók törlődnek elsőként a blokkból való kilépéssel
 - *kupac (heap)*: a manuálisan lefoglalható memóriaterület, általában a legnagyobb részét képezi a szegmensnek
 - a tömbök és a szövegek is ide kerülnek

Dinamikus memóriakezelés

Memóriahely felszabadítás

- Ahogy lefoglalunk, úgy lehetőségünk van törölni is memóriahelyet a programunkban
 - az automatikusan lefoglalt memória törlését a program magától végzi, ezt nem befolyásoljuk
 - a manuálisan létrehozott memóriahelyeket nekünk kell törölnünk, vagy a program végéig a memóriában maradnak
 - a törlésre a **delete** operátor szolgál
 - pl.:

```
float* flp = 0; // flp nem hivatkozik semmire
flp = new float;
    // manuálisan lefoglaljuk a helyet
delete flp; // töröljük a lefoglalt helyet
```

Dinamikus memóriakezelés

Biztonságos dinamikus helyfoglalás

- Minden **new** operátornak kell rendelkeznie egy **delete** párral, azaz a dinamikusan létrehozott változókat törölni is kell
- A nem törölt, dinamikusan lefoglalt változók a mutató törlését követően is a memóriában maradnak, az ilyen területeket nevezzük *memóriaszemétnek*, pl.:

```
int *ip = new int;  
// dinamikusan lefoglaltuk a memóriaterületet  
ip = new int;  
// ekkor az előző terület memóriaszemét lesz
```

- Sosem a mutatót, csak a dinamikusan lefoglalt területet kell manuálisan törölnünk (ha több mutató hivatkozik ugyanarra a területre, elég egyszer elvégeznünk a törlést)

Dinamikus memóriakezelés

Többszörös dinamikus foglalás

- Egyszerre több memóriahelyet is lefoglalhatunk azonos típusból a [] operátorral, ekkor azok egymás után helyezkednek el a memóriában, pl.:

```
int *ip = new int[5];
```

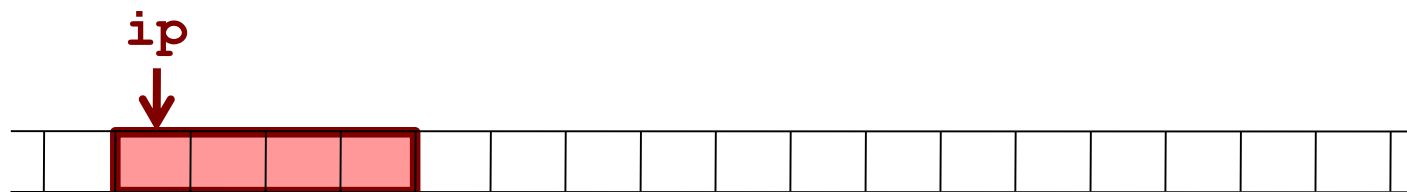
```
// öt memóriahely lefoglalása
```

- törlésnél a **delete** operátornak jelölnünk kell, hogy több helyről van szó, szintén a [] operátorral, pl.:
delete[] ip;
- ha törlésnél elfelejtjük a jelölést, akkor csak az első érték törlődik, a többi a memóriában marad
- a törlés után a mutató továbbra is használható, de az értékek elvesznek

Dinamikus memóriakezelés

Példa

- Pl.:
`int *ip = NULL; // mutató létrehozása`

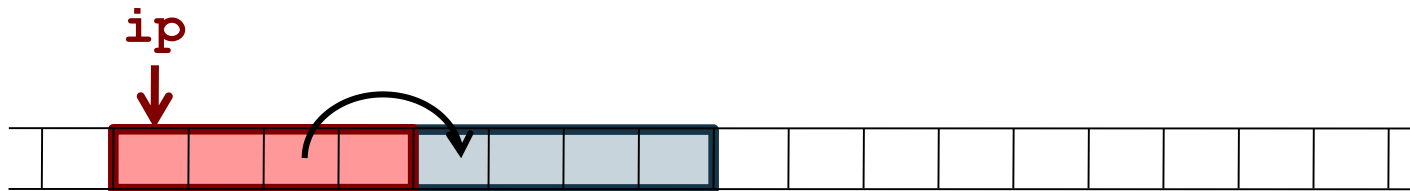
Dinamikus memóriakezelés

Példa

- Pl.:

```
int *ip = NULL; // mutató létrehozása
```

```
ip = new int; // memóriahely foglalás
```

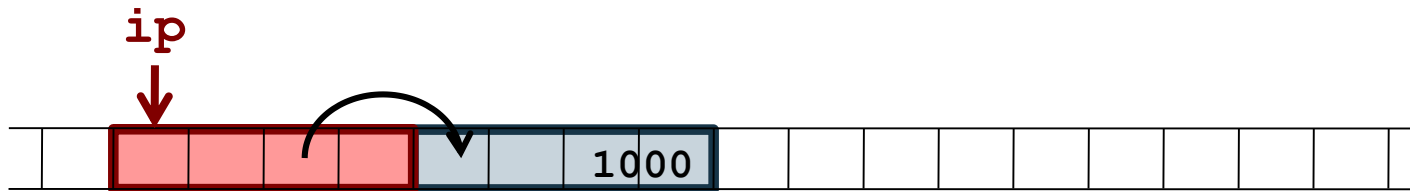

Dinamikus memóriakezelés

Példa

- Pl.:

```
int *ip = NULL; // mutató létrehozása  
ip = new int; // memóriahely foglalás  
*ip = 1000; // érték beállítása
```


Dinamikus memóriakezelés

Példa

- Pl.:

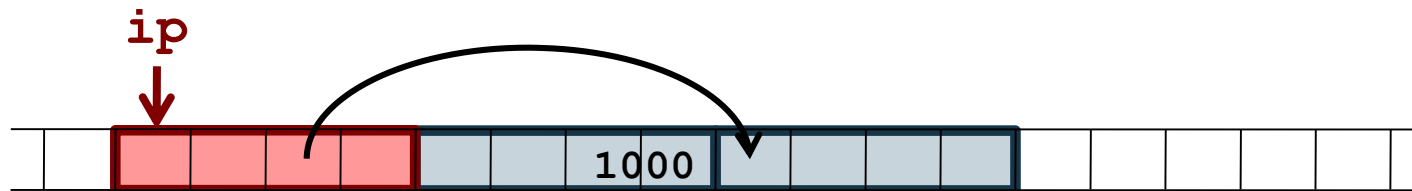
```
int *ip = NULL; // mutató létrehozása
```

```
ip = new int; // memóriahely foglalás
```

```
*ip = 1000; // érték beállítása
```

```
ip = new int;
```

```
// új foglalás, az előzőből memóriaszemét lesz
```


Dinamikus memóriakezelés

Példa

- Pl.:

```
int *ip = NULL; // mutató létrehozása
```

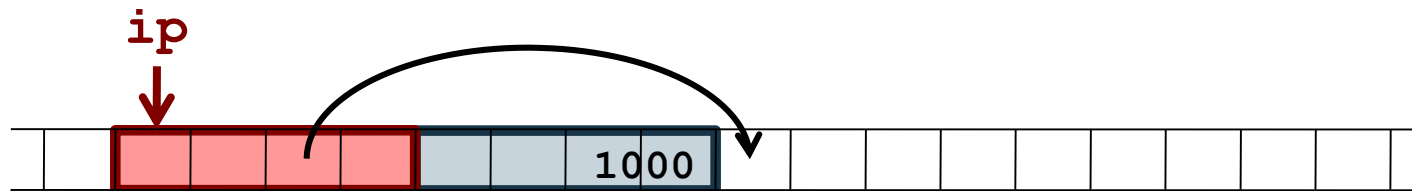
```
ip = new int; // memóriahely foglalás
```

```
*ip = 1000; // érték beállítása
```

```
ip = new int;
```

```
// új foglalás, az előzőből memóriaszemét lesz  
delete ip;
```

```
// memóriahely törlése, ip-ben megmarad a cím
```


Dinamikus memóriakezelés

Példa

- Pl.:

```
int *ip = NULL; // mutató létrehozása
```

```
ip = new int; // memóriahely foglalás
```

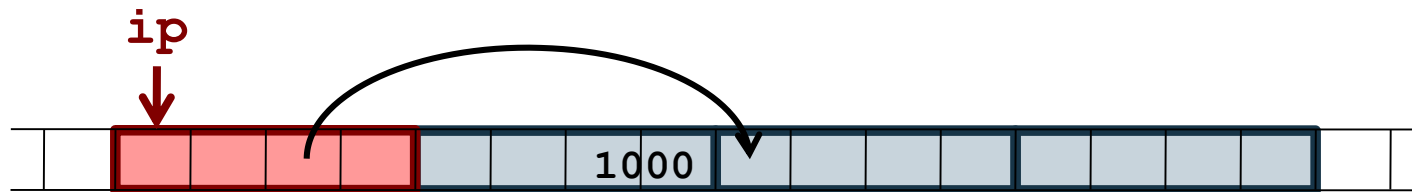
```
*ip = 1000; // érték beállítása
```

```
ip = new int;
```

```
// új foglalás, az előzőből memóriaszemét lesz  
delete ip;
```

```
// memóriahely törlése, ip-ben megmarad a cím
```

```
ip = new int[2]; // 2 memóriahely foglalása
```


Dinamikus memóriakezelés

Példa

- Pl.:

```
int *ip = NULL; // mutató létrehozása
```

```
ip = new int; // memóriahely foglalás
```

```
*ip = 1000; // érték beállítása
```

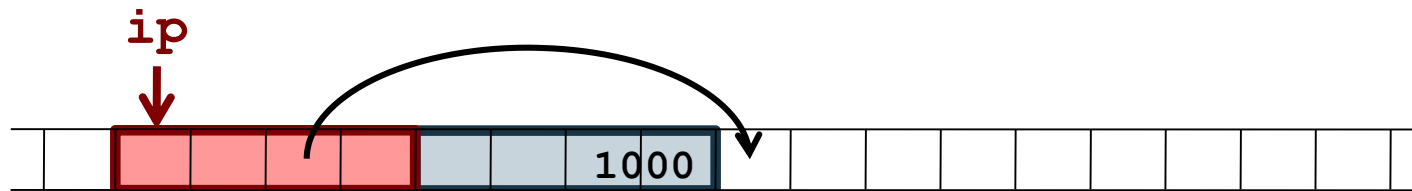
```
ip = new int;
```

```
// új foglalás, az előzőből memóriaszemét lesz  
delete ip;
```

```
// memóriahely törlése, ip-ben megmarad a cím
```

```
ip = new int[2]; // 2 memóriahely foglalása
```

```
delete[] ip; // törlés
```

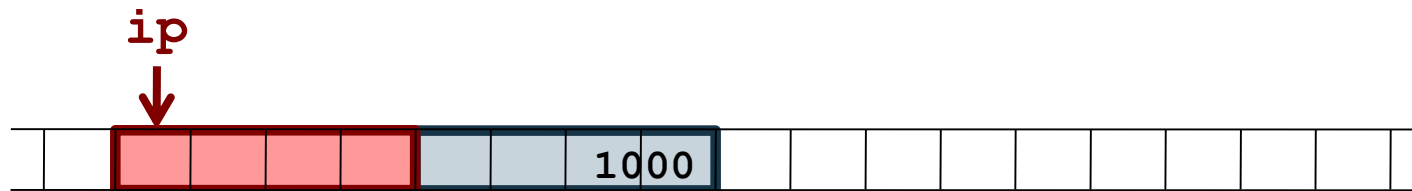

Dinamikus memóriakezelés

Példa

- Pl.:

```
int *ip = NULL; // mutató létrehozása
ip = new int; // memóriahely foglalás
*ip = 1000; // érték beállítása
ip = new int;
    // új foglalás, az előzőből memóriaszemét lesz
delete ip;
    // memóriahely törlése, ip-ben megmarad a cím
ip = new int[2]; // 2 memóriahely foglalása
delete[] ip; // törlés
ip = NULL; // újbóli kinullázás
```


Dinamikus memóriakezelés

A primitív dinamikus tömb

- A többszöri memória-foglalással tulajdonképpen egy tömböt hozhatunk létre, amely a primitív tömb dinamikus megfelelője
 - az elemei elérhetőek a [] operátorral, 0-tól indexelve
 - működése lényegében megegyezik a statikus dinamikus tömbével, de paraméterben megadható változó is méretnek

• pl.:

```
int size; cin >> size;
int* array = new int[size]; // tömb lefoglalása
for (int i = 0; i < size; i++)
    cin >> array[i]; // elemek bekérése
...
delete[] array; // tömb törlése
```

Dinamikus memóriakezelés

Tömbelem címzés

- A tömbelem indexelés igazából a memóriában való címelérés, és egyenértékű a `+` operátor használatával
 - azaz `a[i]` leírható `*(a+i)` formában is, vagyis a tömb kezdőcímétől (`a`) szeretnénk továbblépni indexnyi (`i`) helyet a memóriában, és az ottani értéket lekérdezni
 - ezért indexelünk 0-tól, mivel a tömb kezdőcíme egyben az első elem címe
 - pl.:

```
float* a = new float[10];
cin >> a[5];
// ugyanez: cin >> *(a+5);
// ugyanez: cin >> 5[a]; (kommutativitás miatt)
```

Dinamikus memóriakezelés

Konstans mutatók és referenciák

- Referencia, illetve mutató változók is lehetnek konstansok
 - referencia esetén az érték nem módosítható:
`<típus> const &<név> = <változó>;`
 - mutató esetén kétféle módon is korlátozhatjuk a használatot
 - lehet a mutatott érték konstans, ekkor nem változtatható a hivatkozott változó értéke, de a mutató átállítható:
`<típus> const *<név>;`
 - lehet a mutató konstans, ekkor nem állítható át másik memóriacímre, de a mutatott érték változtatható:
`<típus> * const <név> = <változó>;`
 - lehet a mutató és a mutatott érték is konstans:
`<típus> const * const <név>;`

Dinamikus memóriakezelés

Konstans mutatók és referenciák

- Pl:

```
double d1 = 10, d2 = 50;
double const &d1r = d1; // konstans referencia
double const * d1p1 = &d1; // mutató konstansra
double * const d1p2 = &d1; // konstans mutató
double const * const d1p3 = &d1;
    // konstans mutató konstans értékre
d1r = 100; // HIBA, az érték nem módosítható
*d1p1 = 50; // HIBA, az érték nem módosítható
*d1p2 = 50; // az érték módosítható
*d1p3 = 50; // HIBA
d1p1 = &d2; // átállíthatjuk más memóriacímre
d1p2 = &d2; // HIBA, a mutató nem állítható át
d1p3 = &d2; // HIBA
```

Dinamikus memóriakezelés

Mutatóra állított mutatók és referenciák

- Mivel a mutatók is értékek, rájuk is lehet mutatót állítani
 - ekkor jeleznünk kell, hogy a mutató célja is mutató, azaz halmozunk kell a * jelet
 - pl.:

```
int value = 0;  
int *intp = &value;  
int **intpp = &intp; // mutatóra állított mutató  
cout << **intpp; // kiírja value értékét
```
 - hasonlóan referencia is állítható mutatóra, így a mutató is használható cím szerinti paraméterátadáskor, pl.:

```
int *&intpref = intp;  
cout << *intpref; // kiírja value értékét
```

Dinamikus memóriakezelés

Többdimenziós tömbök

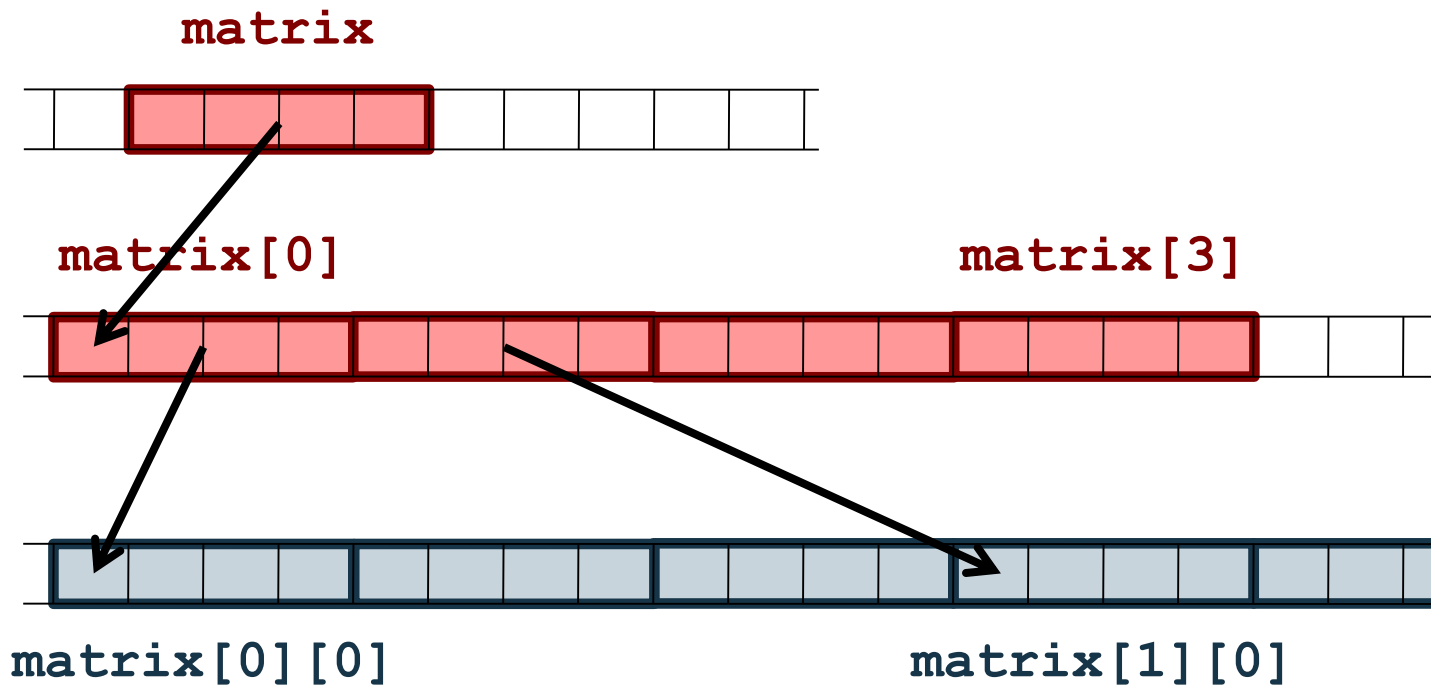
- Ezzel a módszerrel lehetőségünk van többdimenziós tömbök (mátrixok) létrehozására is
 - tömbök tömbjeként, a külső tömbünk fogja tartalmazni a mutatókat, amelyek a mátrix soraira hivatkoznak
 - létrehozuk a mutatókat tároló tömböt, majd utána mindegyikre felfűzzük az értékeket tároló tömböt, tehát egy ciklusra van szükségünk, pl.:

```
float** matrix = new float*[width];  
// 4 sora lesz a mátrixnak  
for (int i = 0; i < width; i++)  
    matrix[i] = new float[height];  
// 3 oszlopa lesz a mátrixnak
```

Dinamikus memóriakezelés

Többdimenziós tömbök

- a mátrix megjelenése a memóriában:

Dinamikus memóriakezelés

Többdimenziós tömbök

- a létrehozást követően az indexelés és a sorok hozzáférése a megszokott módon történik, pl.:

```
cin >> matrix[3][2]; // elem bekérése
cout << **matrix; // mátrix 1. sorának 1. eleme
float* row = matrix[3];
    // sor átadása egy mutatónak
```

- törléskor külön kell törölnünk minden sort, majd a mutatókat tartalmazó tömböt, pl.:

```
for (int i = 0; i < width; i++)
    delete[] matrix[i]; // sorok törlése
delete[] matrix; // mutatók törlése
```

- ugyanez megvalósítható magasabb dimenziókban is, pl.:

```
float*** m3d = new float**[width];
```

Dinamikus memóriakezelés

Dinamikusan foglalt mezők

- Természetesen típusok mezői is lehetnek mutatók, és allokálhatunk nekik dinamikusan memóriaterületet
 - ezt általában a konstruktorban végezzük
 - de az így létrehozott értékeket manuálisan kell törölni, különben a példány megsemmisülése után is megmarad
 - a törlést akkor kell elvégezni, amikor a példány törlődik
- A típuspéldány megsemmisítéséért felelős műveletet nevezzük *destruktor*nak
 - a destruktor automatikusan lefut, amikor törlődik a változó (lokális változó esetén a blokk végére érünk, dinamikus létrehozás esetén meghívjuk a **delete** műveletet)

Dinamikus memóriakezelés

Destruktor

- A destruktóban olyan utasításokat tárolunk, amelyek „kitakarítják” az általunk használt memóriaterületet
 - csak a dinamikusan foglalt mezőket kell törölnünk
 - ha nincs dinamikusan foglalt mező, akkor nem szükséges
- A destruktorkor a `~<típusnév>` nevet kapja, mindig publikus, nincs típusa, nincs paramétere, ezért nem túlterhelhető:

```
class <típus> {  
public:  
    <típusnév>() { ... } // konstruktor  
    ~<típusnév>() { ... } // destruktorkor  
    ...  
};
```

Dinamikus memóriakezelés

Destruktor

- Pl.:

```
struct MyType {  
    MyType() { cout << "Hello!" << endl; }  
    ~MyType() { cout << "Byebye!" << endl; }  
};  
  
int main() {  
    MyType mt; // itt fut le a konstruktor  
    return 0;  
} // itt fut le a destruktork  
  
// eredménye:  
// Hello!  
// Byebye!
```

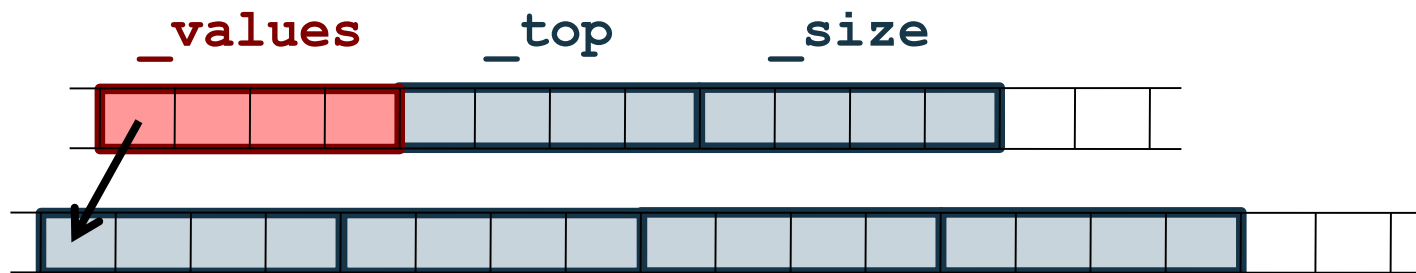
Dinamikus memóriakezelés

Példa

Feladat: Módosítsuk úgy a verem típust, hogy paraméterben lehessen megadni a maximális elemszámot.

- dinamikus tömbre van szükségünk (`T* _values`), amely méretét a konstruktorparaméter adja meg, amit szintén eltárolunk (`int _size`)
- a törlés miatt szükségünk lesz destruktork műveletre is

Tervezés:

Dinamikus memóriakezelés

Példa

Megoldás:

```
template <class T> // elemtípus sablonja
class Stack { // verem típus
private:
    T* _values; // értékek mutatója
    int _top; // a tetőelem indexe
    int _size; // méret eltárolása
public:
    enum Exceptions { BAD_SIZE, STACK_FULL,
                     STACK_EMPTY };
    // kivételek felsorolási típusa
    ...
};
```

Dinamikus memóriakezelés

Példa

Megoldás:

```
template <class T>
Stack<T>::Stack(int size) {
    if (size <= 0) // ellenőrizzük a paraméteret
        throw BAD_SIZE;
    _values = new T[size];
    // tömb dinamikus létrehozása
    _top = 0; // kezdetben 0 elem van a veremben
    _size = size;
}
template <class T>
Stack<T>::~~Stack() {
    delete[] _values; // dinamikus tömb törlése
}
```